

EVANGELITZATS PER LA LITÚRGIA, ENVIATS A RENOVAR EL MÓN AMB MISERICÒRDIA

1. Introducció

I. La reforma litúrgica: Un balanç positiu

2. *El sentit de la litúrgia.*
3. *Importància de la Constitució conciliar sobre la Sagrada Litúrgia, «Sacrosanctum Concilium».*
4. *La centralitat de la Paraula de Déu viscuda i interpretada en la fe de l'Església.*
5. *L'aportació del Catecisme de l'Església Catòlica.*
6. *Algunes dificultats.*
7. *Crida a una acurada recepció.*

II. Litúrgia i evangelització

8. *Litúrgia i vida.*
9. *Cridats a evangelitzar.*

III. De l'eucaristia a la misericòrdia

10. *L'Eucaristia, sagrament de l'amor.*
11. *L'Eucaristia i la dignitat de la persona humana. «En això coneixerà tothom que sou deixebles meus, si us estimeu els uns als altres» (Jo 13,35).*
12. *El rostre de la misericòrdia.*

IV Camins de futur per a la pastoral litúrgica

13. **Alguns reptes per a les nostres Esglésies diocesanes**
 1. La participació activa dels fidels i la vivència de la litúrgia com a base de l'espiritualitat del cristià.
 2. Intensificar una bona formació litúrgica.
 3. La Paraula de Déu i la pregària litúrgica de l'Església.
 4. El ministeri de l'homilia, font constant de renovació.
 5. La Música litúrgica. La segona edició del Cantoral Litúrgic Bàsic.
 6. L'Art i el redescobriments de la dimensió espiritual.
 7. Afavorir un procés d'iniciació en la vida cristiana. El "*primer anunci*".
 8. Transmetre el tresor de la fe: infants i adults.
 9. La Missa dominical. L'encontre amb la comunitat.
 10. La penitència cristiana i el sagrament de la reconciliació i del perdó.
 11. La celebració de les exèquies cristianes.
 12. La pietat popular i la nova evangelització.

14. Conclusió

Introducció

1. «La litúrgia contribueix en un grau màxim a fer que els fidels expressin en llur vida, i manifestin als altres, el misteri de Crist i la naturalesa autèntica de la veritable Església» (SC 2). En aquestes paraules, extretes del pròleg de la Constitució sobre la Sagrada Litúrgia, *Sacrosanctum Concilium*, del Concili Vaticà II (1962-1965), s'hi troba el sentit i l'objectiu d'aquesta Carta Pastoral que adreçem als fidels de les nostres Esglésies diocesanes que peregrinen a Catalunya i a tot el nostre poble. Ens hi mou la commemoració del centenari del 1er. Congrés Litúrgic tingut a Montserrat el mes de juliol de l'any 1915 i l'inici de l'Any Sant de la Misericòrdia, convocat pel Sant Pare Francesc amb motiu del cinquantenari de l'acabament del Concili Vaticà II.

El moviment litúrgic a les nostres Esglésies diocesanes va començar per aquell magne Congrés tingut fa cent anys al Monestir de Montserrat. Convocat per tots els Bisbes de les diòcesis catalanes i el P. Abat de Montserrat, Dom Antoni M. Marcet, presidit pel Nunci Francesco Ragonesi, i essent-ne el secretari el prevere sabadellenc, Dr. Lluís Carreras, el 1er. Congrés Litúrgic va obrir un solc pel qual va discórrer un riu fecund de treball en favor de la litúrgia al servei del Poble de Déu, per tal de donar a Déu el culte que es mereix.

Aquell Primer Congrés va ser de gran importància per a introduir els fidels de les Diòcesis catalanes en la litúrgia, facilitant-los la participació activa, per tal que la litúrgia esdevingués la base fonamental i nuclear de la seva espiritualitat cristiana. També volia afavorir una major dignitat a les celebracions de la fe catòlica, impulsant posteriorment moltes iniciatives que feren de Montserrat i de Catalunya un lloc d'estudi i de reflexió litúrgica de referència. A nivell internacional el Congrés fou una de les primeres realitzacions en sintonia amb el moviment litúrgic europeu i va tenir un intens segell de romanitat.

Les cròniques aixequen acta de la seva importància i de l'alta motivació litúrgica dels catòlics catalans d'aquell moment. Hi van assistir més de 2.000 congressistes, entre els quals Antoni Gaudí, Josep Puig i Cadafalch, o Lluís Millet i Pagès, i uns 480 preveres amb l'Arquebisbe metropolità de Tarragona, Mons. Antolín López Peláez al capdavant, i tots els bisbes de la província eclesiàstica Tarraconense que en aquell moment unia totes les Diòcesis amb seu a Catalunya.

A aquest Congrés de 1915 va seguir una època molt creativa de setmanes litúrgiques i de cant gregorià, exposicions, promoció d'*scholae cantorum*,

publicació de llibres, devocionaris i missals perquè els fidels poguessin seguir la missa que es continuava celebrant en llatí, així com també va impulsar una renovació de les arts aplicades a la litúrgia. Apareixia, certament, la finalitat pedagògica i educativa de la litúrgia. En les mateixes conclusions generals del Congrés de 1915 es deia expressament que la litúrgia era «el mètode més fecund per a l'educació de l'esperit i de la vida cristiana».¹ Com és obvi, aquesta finalitat pedagògica, anava subordinada a la finalitat cultural i santificadora, sense perdre mai de vista la importància de «la participació plena, conscient i activa» com més tard afirmaria la mateixa Constitució sobre la Sagrada Litúrgia del Concili Vaticà II.

Juntament amb la renovació litúrgica cal remarcar entre els fruits d'aquell Congrés, el descobriment dels textos bíblics com a fonament de la vida cristiana, afavorit per les traduccions que es començaven a divulgar en llengua vernacle.

Moltes de les iniciatives i de la doctrina subjacent a aquest moviment litúrgic, culminaren en la reforma litúrgica del Concili Vaticà II. D'aquí que, encara en ple Concili, tingué lloc el segon Congrés Litúrgic de Montserrat l'any 1965, impulsat per l'Abat Gabriel M. Brasó, en un intent d'aplicar a les nostres diòcesis l'esperit de la litúrgia que emanava de l'ensenyament conciliar. D'aquest 2on. Congrés en sorgí la Societat Catalana d'Estudis Litúrgics, filial de l'Institut d'Estudis Catalans.

Més tard, a l'any 1990, amb motiu del 25è. aniversari del Concili Vaticà II i del 75è. aniversari del primer Congrés litúrgic de Montserrat, fou dut a terme un nou Congrés a Montserrat, entès com un balanç de l'aplicació de la reforma conciliar, i que desitjava subratllar els passos a realitzar encara pendents, des dels més teòrics i doctrinals -com, per exemple, la participació activa i fructuosa dels fidels-, fins a d'altres més concrets, com acabar la versió dels textos en la llengua del poble i el cantoral litúrgic oficial.² A redós d'aquest esdeveniment, els bisbes de Catalunya van publicar una Carta pastoral amb el títol: «*La litúrgia, font de la vida espiritual*».³

Després del IV Congrés Litúrgic de Montserrat que va tenir lloc el mes d'abril de 2015 a Barcelona i a Montserrat, commemorant el centenari del Primer Congrés, i en el context de l'Any Sant de la Misericòrdia amb motiu del cinquantenari de l'acabament del Concili Vaticà II, així com del vintè aniversari de la clausura del Concili Provincial Tarraconense (1995), volem

¹. «Conclusions del I Congrés», núm. 5, en *Els Congressos Litúrgics de Montserrat 1915 i 1965: Documentació*, Dossiers CPL 43, Barcelona 1990.

². Cf. les Conclusions del III Congrés: *Documents d'Església* 539 (1991) 129-131.

³. Comunicació pastoral dels Bisbes de Catalunya després del III Congrés Litúrgic de Montserrat: «*La litúrgia, font de la vida espiritual*» (8-IX-1991): *Documents d'Església (DdE)* 554 (1991) 614-617.

adreçar als fidels cristians una paraula de consol i d'esperança per subratllar alguns aspectes que palesen la importància de la reforma litúrgica portada a terme pel Concili Vaticà II, incidint especialment en la finalitat educadora i catequètica de la litúrgia. La litúrgia ens empeny a evangelitzar, enviats a renovar el món amb la misericòrdia i l'amor del Senyor, que ens crida a ser una Església «en sortida», com afirma el nostre Papa Francesc,⁴ és a dir, a ser una Església enviada a totes les perifèries, que té cura amorosa, concreta i preferent dels més pobres i necessitats. Perquè sempre la litúrgia ha d'ajudar els creients a expressar el misteri de Crist i la naturalesa autèntica de la veritable Església.

I. La reforma litúrgica: Un balanç positiu

2. *El sentit de la litúrgia*

Són molts els teòlegs i liturgistes que analitzant el moviment litúrgic iniciat ja a finals del segle XIX el justificaven com la reacció a la presa de consciència que en l'Església s'havia debilitat el sentit de la litúrgia. El valor bàsic del moviment litúrgic, del que en fou un exponent magnífic el primer Congrés Litúrgic de Montserrat, va ser posar a plena llum altra vegada en la vida de l'Església, el valor i el sentit bàsic de la litúrgia. Es tractava d'un moviment pastoral i espiritual, per més que també feia aportacions doctrinals importants, íntimament vinculat amb el progrés de l'eclesiologia.

El moviment litúrgic es proposava una entrada espiritual dels fidels en la celebració, a través del cant, de l'assimilació com a pròpia de la pregària litúrgica, de la unió amb el sacerdot en l'ofrena del sacrifici eucarístic, i de valorar la comunió freqüent, tan impulsada per sant Pius Xè.

El Concili Vaticà II fou la culminació de tot aquest procés. La Constitució sobre la Sagrada Litúrgia, *Sacrosanctum Concilium*, ho sintetitzà en una de les seves expressions més paradigmàtiques: «La litúrgia és el cim al qual tendeix l'acció de l'Església i, a la vegada, la font d'on brolla tota la seva força» (SC 10).

Si Romano Guardini afirmava que sentia «néixer l'Església en les ànimes», es pot afirmar que, simultàniament, al llarg del segle XX i gràcies a la reforma litúrgica del Concili Vaticà II, hem vist renéixer la pregària de l'Església en el cor i en els llavis dels cristians.

⁴. Francesc, Exhortació apostòlica *Evangelii gaudium*(24-XI-2013), 20-24.

3. *Importància de la Constitució conciliar sobre la Sagrada Litúrgia, «Sacrosanctum Concilium».*

La Constitució sobre litúrgia del Concili Vaticà II, *Sacrosanctum Concilium*, ha aportat uns grans fruits per a la vida de l'Església durant aquests últims cinquanta anys. Per aquest motiu, convé recordar-los i palesar-los en l'avui de les nostres Esglésies. El Concili s'inicià tractant la divina litúrgia que, dins la concepció sacramental de la comunitat eclesial que és comunitat eucarística, esdevé el cor, la font i el cim de la vida cristiana.

Amb aquest fet, el Concili afirmava que «la principal manifestació de l'Església es troba en la participació plena i activa de tot el poble sant de Déu en les mateixes celebracions litúrgiques, sobretot en la mateixa eucaristia, en una única pregària, entorn d'un mateix altar, presidit pel bisbe envoltat del seu presbiteri i dels ministres» (SC 41).

La Constitució *Sacrosanctum Concilium* situava més explícitament la litúrgia en el context de la teologia de la història de la salvació, de la qual el misteri pasqual de Crist n'és la plenitud.

A més de les referències a la presència de Crist en l'Eucaristia i en els altres sacraments, així com també en la persona del ministre que celebra, el Concili subratllava aquesta presència en la proclamació de la Paraula de Déu, «ja que, quan a l'Església es llegeixen les Sagrades Escripures, es el Crist mateix qui parla»; i també en tot el poble sant de Déu reunit per a una acció litúrgica (SC 7), perquè «on n'hi ha dos o tres de reunits en el meu nom, jo sóc allí enmig d'ells» (Mt 18,20).

La litúrgia és alhora el trobament amb el Crist, que actua personalment en la seva Església, i, al mateix temps, és espera activa de la seva vinguda en la glòria. Per això dins el marc de la reforma i l'increment de la Litúrgia, el Concili encoratjava els fidels d'una forma preeminent a fomentar la participació en l'acció litúrgica «d'una manera conscient, activa i fructuosa» (SC 11), «i a la qual, en virtut del baptisme, té dret i obligació el poble cristià» (SC 14).

Aquesta participació activa es dona especialment en l'Eucaristia, que ocupa en la litúrgia el primer lloc, com a font per la qual la gràcia de Crist s'estén als fidels i com a cim, ja que la finalitat última de l'acció de l'Església és la santificació dels homes en Crist i la glorificació de Déu. Per a aquesta finalitat, esdevé absolutament necessària i convenient potenciar la formació litúrgica. És important també remarcar com la Constitució conciliar es detenia a posar les

bases i els límits de la reforma litúrgica, sempre dins el marc eclesiològic adequat.

4. *La centralitat de la Paraula de Déu viscuda i interpretada en la fe de l'Església.*

La Constitució conciliar sobre la Litúrgia va proposar veritablement una recuperació en profunditat d'«aquell afecte suau i viu de la Sagrada Escripura, testimoniada per la venerable tradició dels ritus, tant els orientals com els occidentals» (SC 24). El propòsit d'una presència més significativa de la Paraula de Déu en les celebracions litúrgiques ha estat acomplert amb la màxima fidelitat. Ben segur que mai, en tota la història de l'Església catòlica, no havíem tingut com ara una lectura bíblica tan abundant i tan pedagògicament organitzada. Els leccionaris actuals de la litúrgia romana, amb una presència més abundant de l'Antic Testament a fi d'accentuar la unitat dels dos Testaments, així com la recuperació del salm responsorial, esdevenen una magnífica aportació a la formació bíblica de tots els fidels catòlics.

Per als pastors, encarregats d'actualitzar la Paraula de Déu en les homilies, aquesta abundància de textos bíblics és, al mateix temps, una ajuda i un repte. Amb l'obra conciliar, la Paraula de Déu ha reaparegut en l'Església de la forma que més li correspon, és a dir, com a Paraula viva de Déu als homes. És així com «en la litúrgia, Déu parla al seu poble; Crist anuncia encara l'Evangelí. I el poble respon a Déu amb el cant i la pregària» (SC 33).

Per aquest motiu, la Constitució Dogmàtica sobre la Divina Revelació del Vaticà II, *Dei Verbum*, que precedeix lògicament encara que no cronològicament aquestes afirmacions de la Constitució sobre la Sagrada Litúrgia, afirma que en «l'Església, que creu i prega», «l'Esperit hi fa ressonar la viva veu de l'Evangelí», a fi que també «per ella», aquesta veu arribi «al món» (DV 8). «Crist no parla en el passat, sinó en el nostre present, ja que Ell mateix està present en l'acció litúrgica».⁵ En aquest punt, s'aprecia també en tota la seva veritat l'exhortació de la mateixa Constitució *Dei Verbum* citant una famosa afirmació de sant Jeroni: «El Sant Concili exhorta també molt insistentment tots els fidels [...], que aprenguin “el bé suprem que és conèixer Jesucrist” (Fl 3,8) mitjançant la freqüent lectura de les divines Escripures» (DV 25). Perquè «la ignorància de les Escripures és ignorància de Crist».⁶

5. *L'aportació del Catecisme de l'Església Catòlica*

⁵. Benet XVI, Exhortació apostòlica *Sacramentum caritatis* (22-II-2007) n. 45.

⁶. Sant Jeroni, *Comm. In Is.*, Prol.: PL 24,17.

Com afirmava el recordat bisbe auxiliar de Barcelona Mons. Pere Tena (1928-2014), que esmerçà la seva vida en el foment de la litúrgia, l'enriquiment més decisiu del sentit de la litúrgia després del Concili Vaticà II, «ha estat la del Catecisme de l'Església Catòlica (1992), i en ell tots els apartats dedicats a l'acció de l'Esperit Sant en la litúrgia, definida globalment com a *opus Trinitatis* [obra de la Trinitat]». ⁷ «*La celebració del misteri cristià*» —segona part del Catecisme— es posava en estreta connexió amb “*La professió de fe*” —primera part— i amb “*La vida cristiana*” —tercera part : És aquest misteri del Crist allò que l'Església anuncia i celebra en la seva litúrgia, per tal que els fidels en visquin i en donin testimoniatge en el món» (CEC 1068).

El text del Catecisme recull àmpliament l'herència de la Constitució conciliar sobre Litúrgia, la reuneix amb les reflexions dels darrers anys i l'enriqueix amb les aportacions de la teologia oriental. El resultat és una síntesi esplèndida d'allò que professa l'Església sobre el sentit de la litúrgia. Per aquest motiu, els bisbes invitem les nostres Esglésies diocesanes a rellegir aquests passatges del Catecisme. És especialment valuós l'inici de la primera secció, en exposar la litúrgia com a obra de la Santíssima Trinitat (CEC 1077-1112).

Dins aquesta perspectiva, el Catecisme ens recorda que «la litúrgia és acció de “tot el Crist” (*Christus totus*)». Perquè «els qui des d'ara la celebren més enllà dels signes es troben ja en la litúrgia celestial, allà on la celebració és totalment comunió i festa» (CEC 1136).

6. Algunes dificultats

Cal tenir en compte, però, que la reforma no es fa sense dificultats. Per aquest motiu, no podem deixar de banda els entrebancs i malentesos que el sentit de la litúrgia ha sofert durant aquests anys.

D'una banda, els qui refusant l'obra del Concili, s'oposaren al Missal Romà promulgat pel beat papa Pau VIè. l'any 1969. A voltes s'ha simplificat la seva posició, com si el problema fos simplement de poder retornar a la Missa de la reforma del Concili de Trento, quan, de fet, existeixen problemes eclesiològics més de fons, com l'acceptació de tots els documents del mateix Concili Vaticà II, els relacionats amb la subsistència de la veritable Església de Crist en l'Església catòlica i en diàleg amb les altres confessions cristianes, o la mateixa llibertat religiosa promulgada pel Concili Vaticà II en el decret sobre la llibertat

⁷. Pere TENA, «La Constitució *Sacrosanctum Concilium* en els quaranta anys del Concili Vaticà II», *RCatT* 32/1 (2007) 163-168; aquí, 167. ID., «Introducció a la Constitució *Sacrosanctum Concilium*», a CONCILI VATICÀ II, *Constitucions, Decrets, Declaracions. Edició bilingüe*, Barcelona: FTC – PAM 2003, 27-44; aquí, 34.

religiosa, *Dignitatis humanae*. Malauradament, els esforços dels papes, i principalment, dins l'últim decenni, el generós intent del papa Benet XVI per aconseguir la plena unió, no ha arribat a fer-se realitat encara.

D'altra banda, a les nostres diòcesis, les dificultats sorgiren principalment a l'extrem oposat per causa dels qui van creure que la litúrgia era simplement un *objecte* per reformar, quan en realitat era un *subjecte* capaç de reformar la vida cristiana que posava en el centre de la vida i la pastoral el misteri pasqual de Crist.⁸

Aquest mal el patiren sobretot aquells que pensaven que la reforma del Vaticà II era un recomençament de la vida de l'Església i, pel que fa a la litúrgia, no havien seguit personalment ni espiritualment el procés del moviment litúrgic del qual, precisament, la Constitució *Sacrosanctum Concilium* n'era la seva culminació.

A més, el moviment de dessacralització i secularització no podia deixar d'influir negativament. La forta crisi d'identitat del ministeri sacerdotal, la lenta i difícil entrada d'una visió de l'Església com a «misteri» (LG 1-8), va portar la litúrgia en nombroses comunitats eclesials cap a una dimensió exclusivament antropològica i, per tant, a una autocelebració de l'assemblea. Aquesta idea, encara que ben segur d'una forma inconscient, es troba a la base d'aquella formulació acríticament acceptada del sentit de la litúrgia merament com a «celebració de la vida». El resultat pràctic ha estat, en molts casos, un descens del sentit d'adoració i de lloança essencials en tota celebració litúrgica.

7. Crida a una acurada recepció

Tanmateix, els episodis exposats en el punt anterior, no poden enfosquir la bondat i la validesa de la reforma litúrgica tal i com ja hem exposat. A més, la reforma litúrgica conté riqueses que cal anar aprofundint, com una major atenció envers «l'*ars celebrandi*», la formació bíblica i litúrgica, o el sentit profund de «la participació plena, conscient i activa» que ha de portar veritablement a la vivència del misteri en la pròpia vida cristiana dels fidels, esdevenint llum del món i sal de la terra (cf. *Mt* 5,13-16). El canvi generacional, que implica que pràcticament hàgim acomiadat els grans protagonistes del Concili —bisbes, teòlegs i experts— i que s'estigui retirant de l'escena la primera generació que va rebre el Concili, ens obliga a deixar de parlar de la litúrgia insistint en l'abans i el després de la *Sacrosanctum Concilium*.

⁸ Cf. Benet XVI Discurs al Pontifici Ateneu Sant Anselm 6 de maig de 2011

Hem entrat en una segona etapa de la recepció conciliar que s'augura més serena, gràcies als bons camins fressats pels qui ens han precedit. D'aquí que, amb una hermenèutica interpretativa correcta, i amb la distància serena dels anys transcorreguts de reforma conciliar, ens cal retornar als textos del Vaticà II que els Pares conciliars ens van deixar per herència, per tal que, com afirmava Benet XVI, «siguin coneguts i assimilats com a textos qualificats i normatius del Magisteri, dins la Tradició de l'Església».⁹

Quan l'Església, exercint la seva maternitat espiritual, entrega a cada generació «tot allò que ella és, tot allò que ella creu» (DV 8), presenta aquell «dipòsit vivent» que esdevé principi constant de vida i de renovació i que és un dipòsit que mai no envelleix, sinó que, sota l'acció de l'Esperit, Sant renova sense parar la joventut del cos eclesial¹⁰.

Si la reforma conciliar la sabem llegir i acollir, i alhora dur a la pràctica amb paciència i decisió, podrà ser i arribarà a ser cada vegada més una gran força per a la renovació sempre necessària de l'Església.

II. Litúrgia i evangelització

8.- Litúrgia i vida

A la introducció de la *Sacrosanctum Concilium*, tractant del lloc de la litúrgia en el misteri de l'Església, s'hi afirma: «mentre cada dia la litúrgia edifica els qui són dintre a fi que siguin temple sant en el Senyor», «al mateix temps, els enforteix admirablement per predicar el Crist; i, així, presenta l'Església als qui són fora, com a senyera alçada entre els pobles, perquè sota d'ella s'apleguin els fills de Déu dispersos, fins que es faci un sol ramat i un sol pastor» (SC 2).

Parlar de litúrgia és parlar de vida cristiana. Es tracta d'un binomi natural, donat que ambdues es reclamen, s'influencien i es beneficien recíprocament. El beat Pau VIè. ho recordava a les vigílies de l'acabament del Concili: «La Constitució *Sacrosanctum Concilium* no té per objecte tan sols la reforma dels ritus sagrats, sinó que tendeix a portar fins a l'essencial la nostra educació i la nostra expressió religiosa: a la Paraula divina, al dogma, al sagrament, al Cos místic, a la pregària compresa i expressada per tota la comunitat, a Crist, a Déu, a la Santíssima Trinitat».¹¹

⁹. Benet XVI, Carta apostòlica *Porta Fidei* (11-X-2011) n. 5.

¹⁰. Cf. Sant Ireneu, *Adv. haer.*, 3, 24, 1: SChr 211, 472-473 = PG 7, 966.

¹¹. Pau VI a un grup de bisbes italians (6-XII-1965), citat per V. NOË, «*El espíritu de la reforma litúrgica postconciliar*», en AADD., *Espiritualidad litúrgica*, Madrid: Cete 1986, 260.

Hi ha, per tant, un llaç estret entre litúrgia i vida cristiana, una vida que implica missió en el món, anunci de la joia de ser cristià, de donar culte al Déu veritable i d'estimar-lo amb tot el cor i totes les forces. D'aquí que les accions litúrgiques han de portar adequadament a la vida de la comunitat, i aquesta vida retroba el seu sentit pregon i tota la seva força en les mateixes accions litúrgiques. La missió eclesial s'empelta en la fe veritable que l'Església ha rebut en la transmissió apostòlica, recobra la seva força pel testimoniatge de vida cristiana i s'alimenta per mitjà del culte en esperit i en veritat que la litúrgia explícita dins la comunitat eclesial. L'Església, amb la seva doctrina, amb la seva vida i el seu culte, perpetua i transmet a cada generació tot allò que és i tot allò que creu, perquè també cada generació i cada cristià, amb la gràcia rebuda en el baptisme, s'ho pugui fer seu i ho faci fructificar.

9. Cridats a evangelitzar

La Constitució *Sacrosanctum Concilium*, en el moment d'explicitar l'ensenyament cabdal que la litúrgia és el cim vers el qual tendeix l'acció de l'Església, afegeix immediatament: «en efecte, els treballs apostòlics s'encaminen a això: que tots els qui han estat fets fills de Déu per la fe i el baptisme es reuneixin, lloïn Déu en l'Església, participin en el sacrifici, i mengin del sopar del Senyor». Aleshores, els fidels seran «empesos i encesos a la caritat de Crist que els esperona»; i la gràcia «que ens ve de la litúrgia i, sobretot, de l'Eucaristia com de la font», obtindrà la «santificació dels homes» i la «glorificació de Déu» «on s'encaminen, com a fi, totes les activitats de l'Església» (SC 10).

Hi ha una total dependència i relació entre el mateix Crist, que és la llum dels pobles, l'Església i el cim de la vida cristiana, que és l'Eucaristia. Es tracta d'una qüestió molt important, però, principalment, d'una tasca permanent, així com d'un compromís especialment urgent.

Ens ho han recordat no tan sols els diversos documents del Concili Vaticà II, sinó també les crides urgents dels papes del postconcili, des del beat Pau VIè. a l'actual papa Francesc, fent-se ressò del sentir de l'Església universal. Afirmava sant Joan Pau II: «Gràcies al Concili ens hem adonat, amb una claredat més gran, d'aquesta veritat: així com l'Església “fa l'Eucaristia”, així “l'Eucaristia construeix l'Església”».¹²

La urgència evangelitzadora es manifesta i es desplega des de la mateixa Eucaristia, on es troba el centre, tant de la vida sacramental com de la vida ministerial i apostòlica de tota l'Església, ja que «en la santíssima Eucaristia hi

¹². Joan Pau II, Carta als bisbes *Dominicae cenae* (24-II-1980), 4: *DdE* 303 (1980) 647. Cf. *LG* 11.

ha inclòs tot el bé espiritual de l'Església i [...] resulta així font i cimbal de tota l'evangelització» (PO 5). En l'Eucaristia hi podem veure aquell aliment de vida que fa present el mateix Jesús i que se'n dona per tal que nosaltres esdevinguem Crist mateix, és a dir, que reproduïm la seva mateixa persona en la nostra pròpia vida.

L'Eucaristia suposa l'evangelització i, al mateix temps, condueix cap a ella. La participació fructuosa a l'Eucaristia ha de portar al diàleg cap enfora i a l'acció compromesa de servei en el món. Mengem el Crist per poder-lo anunciar amb tota fidelitat i amb el coratge que no tem cap obstacle, ni té cap por de donar la vida, com el Crist la va donar. Es tracta del diàleg com a forma de vida i com a mètode per a la reconciliació entre els homes. L'Església que celebra l'Eucaristia es veu urgida a «sortir cap enfora», afirma el papa Francesc en la seva exhortació apostòlica *Evangelii gaudium*: «L'activitat missionera “representa encara avui dia *el major desafiament* per a l'Església”»; «no podem quedar-nos tranquils, en espera passiva, en els nostres temples»,¹³ donat que l'Església «viu un desig inesgotable de brindar misericòrdia, fruit d'haver experimentat la infinita misericòrdia del Pare i la seva força difusiva».¹⁴

Amb aquest esperit, i en adequada interrelació entre Eucaristia i vida cristiana, l'evangelitzador trobarà la manera que la Paraula s'encarni en una situació concreta i doni fruits de vida nova, encara que en aparença siguin imperfectes o inacabats. I afegeix el papa Francesc, tot subratllant els vasos comunicants que hi ha d'haver entre litúrgia i evangelització: «la comunitat evangelitzadora joiosa, sempre sap “festejar”. Celebra i festeja cada petita victòria, cada pas endavant en l'evangelització. L'evangelització joiosa esdevé bellesa en la litúrgia enmig de l'exigència diària d'estendre el bé. L'Església evangelitza i s'evangelitza ella mateixa amb la bellesa de la litúrgia, la qual també és celebració de l'activitat evangelitzadora i font d'un renovat impuls oblatiu».¹⁵

III. De l'eucaristia a la misericòrdia

10. *L'Eucaristia, sagrament de l'amor*

«*Perdura eternament el seu amor*», aquesta és la tornada que acompanya cada vers del Salm 135 mentre es narra la història de la revelació de Déu. A la Butlla *Misericordiae vultus*, amb la qual convoca l'Any Jubilar de la Misericòrdia, el papa Francesc recorda que aquest Salm va ser resat per Jesús al final de l'Últim Sopar. I afegeix: «Mentre instituïa l'Eucaristia com a

¹³. Francesc, Exhortació apostòlica *Evangelii gaudium*, 15.

¹⁴. *Ibíd.*, 24.

¹⁵. *Ibíd.*, 24.

memorial perenne d'ell mateix i de la seva Pasqua, va posar simbòlicament aquest acte suprem de la Revelació a la llum de la misericòrdia. En aquest mateix horitzó de la misericòrdia, Jesús va viure la seva passió i mort, conscient del gran misteri de l'amor de Déu que s'hauria de complir a la creu. Saber que Jesús mateix va pregar amb aquest Salm, el fa per a nosaltres els cristians encara més important i ens compromet a incorporar aquesta tornada en la nostra pregària de lloança quotidiana: "Perdura eternament el seu amor". Amb la mirada fixa en Jesús i en el seu rostre misericordiós podem percebre l'amor de la Santíssima Trinitat».¹⁶

En efecte, en l'Eucaristia es realitza el memorial de la Pasqua i el Senyor es dóna al seu poble, sota les espècies del pa i el vi, arribant a ser, segons la famosa expressió de Sant Agustí, «més íntim a nosaltres mateixos que la nostra pròpia intimitat».¹⁷

Cada vegada que participem de l'Eucaristia, d'una manera conscient la nostra ànima s'obre a aquell amor que conté i fa present tot allò que Déu ha obrat per nosaltres, i llavors pot néixer en nosaltres mateixos una viva resposta d'amor. No sols «coneixem l'amor», sinó que nosaltres mateixos comencem a estimar (cf. *1Jo* 3,16; *1Jo* 4,16). D'aquí que l'Eucaristia, essent com és el centre de la vida cristiana, per això mateix esdevé per excel·lència el sagrament de l'amor i de la caritat.

L'Eucaristia, afirma sant Joan Pau II, «significa la caritat, i per això, la recorda, la fa present i, al mateix temps, la realitza en nosaltres».¹⁸ Perquè l'autèntic sentit de l'Eucaristia es converteix per ell mateix en escola d'amor actiu al proïsme. El pa es posa a taula per partir-lo, repartir-lo i compartir-lo. No es pot separar l'Eucaristia del compromís personal i comunitari. Combreguem per convertir-nos en pa per als altres. Afirmar el papa Benet XVI a l'inici de l'Exhortació apostòlica *Sacramentum caritatis*: «Sagrament de la caritat, la Santíssima Eucaristia és el do que Jesucrist fa de si mateix, revelant-nos l'amor infinit de Déu per cada home. En aquest admirable Sagrament es manifesta l'amor «més gran», aquell que impulsa a donar la vida pels propis amics (cf. *Jo* 15,13)».¹⁹

11. *L'Eucaristia i la dignitat de la persona humana.* «En això coneixerà tothom que sou deixebles meus, si us estimeu els uns als altres» (*Jo* 13,35).

¹⁶. Francesc, Butlla *Misericordiae vultus*(11-IV-2015), nn. 7-8.

¹⁷. Sant Agustí, *Confessions*, III, 6.11.

¹⁸. Joan Pau II, Carta als bisbes *Dominicae cenae*, n. 5: *DdE* 303 (1980) 649.

¹⁹. Benet XVI, Exhortació apostòlica *Sacramentum caritatis*, 1.

Cal notar com l'Eucaristia ens educa per a aquest amor d'una manera molt profunda, ja que demostra quin valor no ha de tenir als ulls de Déu tota persona humana, el nostre germà i la nostra germana, si Jesucrist, el Bon Pastor, s'ofereix a si mateix igualment a cadascú, sota les espècies del pa i del vi. Per tant, si la participació a l'Eucaristia i el nostre culte eucarístic són autèntics, haurien de fer créixer en nosaltres la consciència de la dignitat de la persona humana, i ens haurien d'urgir a treballar per aquesta dignitat de forma ben concreta. Llavors, la consciència d'aquesta dignitat es convertirà en el motiu més profund de la nostra relació amb el proïsme.

Cal que siguem particularment sensibles a tot sofriment i a tota misèria humana, a tota injustícia i ofensa, sempre cercant els mitjans de posar-hi remei d'una manera eficaç. La nostra Església ha d'esdevenir una «Església samaritana», com afirma repetidament el papa Francesc. Aquest va ser el profund model de l'espiritualitat del Concili Vaticà II. De fet, recollint clarament les pàgines evangèliques, el Concili va incidir fortament en aquest punt i volia que consideréssim sempre en el proïsme la imatge de Déu, segons la qual ha estat creat, donat que en el pobre s'hi troba present el mateix Crist. Es tracta del màxim humanisme al costat de la màxima transcendència. Aquí es posa en relleu la categoria social i la dignitat del pobre i dels pobres. El proïsme, sense exceptuar ningú, ha d'esdevenir «un altre jo», tenint en compte principalment la seva vida i els mitjans per a poder viure-la amb dignitat (*GS* 27). És «sobretot» amb «els pobres i els qui sofreixen» que l'Església ha de compartir les joies, les esperances, les tristeses i les angoixes dels homes i les dones que troba prop seu (cf. *GS* 1), tot lliurant-se sense defallença per ells de tot cor.

L'«*aneu-vos-en en pau*» del final de la celebració eucarística, ha d'implicar en tot el Poble de Déu sentir-se enviats al món amb la pau rebuda de Crist i compartida amb els germans en la celebració eucarística que tot just acaba, síntesi dels béns rebuts, i alhora el compromís d'anar al món a donar la pròpia vida, com el gra de blat, per sembrar-hi la pau, que és la síntesi de totes les benaurances. La continuïtat i prolongació de l'Eucaristia en la vida quotidiana, és fer vida allò que hem celebrat i adorat en l'Església, amb els germans de fe. A la salutació final del celebrant que ens envia, hi hem de poder captar la relació entre la Missa celebrada i l'àmplia missió cristiana en el món, arribant a abraçar totes les perifèries geogràfiques i existencials, en un lliurament que vol abraçar totes les situacions on els homes i les dones necessiten escoltar l'anunci de la misericòrdia i de l'amor de Déu, que la seva "carn" sigui abraçada per la vida nova del Ressuscitat. Nosaltres només som servents sense cap mèrit perquè Jesús pugui entrar a les cases de les famílies, a les cases on hi ha malalts, allà on hi ha gent pobra, trista i sola. Ell vol acostar-s'hi i portar la seva misericòrdia, la seva tendresa i la seva pau a tota persona necessitada.

L'aliment de la veritat ens impulsa a denunciar les situacions indignes de l'home, en les quals a causa de la injustícia i l'explotació es mor per falta de menjar, i ens dóna nova força i ànim per treballar sense parar en la construcció de la civilització de l'amor. Els cristians han procurat des del principi compartir els seus béns (cf. *Ac* 4,32) i ajudar els pobres (cf. *Rm* 15,26). La col·lecta en les assemblees litúrgiques no sols ens ho recorda expressament, sinó que és també una necessitat molt actual. Les institucions eclesials d'ajuda i de solidaritat, en particular Càritas en els seus diversos àmbits, desenvolupen el preciós servei d'ajudar les persones necessitades, sobretot els més pobres. Aquestes institucions, inspirant-se i traient coratge i forces en l'Eucaristia, que és el sagrament de la caritat, es converteixen en la seva expressió concreta. Per això mereixen la nostra estimació agraiada i l'estímul pel seu compromís solidari en el món.²⁰

12 *El rostre de la misericòrdia*

El papa Francesc ens ha convocat a celebrar un Any jubilar de la Misericòrdia, amb un profund programa que ens ha regalat en la seva Butlla de convocatòria "*Misericordiae vultus*" i que farem bé d'atendre, també en els seus aspectes litúrgics, espirituals i pastorals.

La crisi que ha experimentat en aquests decennis la comprensió i la praxi de la penitència té la seva arrel en la crisi de l'home modern que no reconeix en ell ni la culpa ni la necessitat de conversió. Quan en l'ésser humà manca la dimensió religiosa i es minimitza la responsabilitat moral dels seus actes, difícilment pot entendre la profunditat del perdó de Déu.

Hem de treballar per tal que la paraula del perdó pugui arribar a tots i que la crida a experimentar la misericòrdia no deixi ningú indiferent. Les paràboles de la misericòrdia són el millor exemple per comprendre quin és el rostre de l'home pecador i quin és el rostre de Déu, revelat per Jesucrist, que no es cansa mai de perdonar, d'obrir els seus braços per acollir-nos, salvar-nos i enviar-nos com a testimonis de la misericòrdia.

L'Església, si vol renovar-se, ha de prendre's molt seriosament allò que professa en el Credo: «la remissió dels pecats». Així, l'Església ha de ser per a tots un àmbit de perdó i també l'espai de la celebració sacramental del perdó i la reconciliació. Preocupem-nos de revitalitzar el sagrament del perdó entre nosaltres, perquè ens ha d'ajudar en el camí de vivència de la litúrgia amb una conversió sincera i noble a Déu, que en el Crist ha demostrat com ens estima.

²⁰. Cf. *Sacramentum caritatis* n. 90.

Ell vol donar-nos la gràcia sacramental de la reconciliació, i a nosaltres pertoca acostar-nos al tron de la misericòrdia, i apropar-hi les noves generacions, perquè puguin experimentar aquesta gràcia, créixer en el camí de la fe i de la coherència de vida, i ser testimonis d'humilitat i d'alegria enmig del nostre món.

IV Camins de futur per a la pastoral litúrgica.

13. Alguns reptes per a les nostres Esglésies diocesanes

Ja arribant al final de la nostra exhortació, tenint present el camí de pastoral litúrgica ja realitzat i les aportacions dels diversos Congressos litúrgics de Montserrat, us volem fer partícips d'alguns reptes que hem de tenir presents en la pastoral litúrgica de les nostres Esglésies diocesanes.

1. Pensem que el repte més important continua essent avui, com ho era cent anys enrere, afavorir la participació activa dels fidels i la vivència de la litúrgia com a base de l'espiritualitat del cristià, procurant la participació conscient i activa de l'assemblea i promovent la diversitat de ministeris litúrgics en el seu si. I no escatimar esforços per la millora d'aquests serveis que es realitzen a l'interior de la comunitat cristiana.
2. Així mateix, pensem que cal intensificar una bona formació litúrgica dels fidels, especialment dels més joves per als qui la litúrgia ha de ser també la font i el cim de la seva vida cristiana, i alhora estendre l'acolliment pastoral que els porti al servei eclesial i al compromís social.
3. Convé que la Paraula de Déu transmesa en les Sagrades Escriptures tingui una presència ben gran i valorada en la vida de les nostres Esglésies i que cada cristià conegui els Evangelis i tota la Bíblia i els faci objecte del seu estudi, aprofundiment i oració contemplativa, i l'hi ajudarà la pràctica habitual de la *lectio divina* i de l'oració amb la Litúrgia de les Hores, que estén a diversos moments del dia les lloances i les accions de gràcies, i també el record dels misteris de la salvació. Estimem la pregària litúrgica de l'Església i difonguem-la en les comunitats parroquials i en la vida personal.
4. Bisbes, preveres i diaques hem de fer una seriosa avaluació del ministeri de l'homilia. El papa Francesc ens ha donat unes precioses indicacions a *Evangelii Gaudium* tant pel que fa a la seva preparació com a la seva realització, per tal que l'homilia sigui «realment una intensa i feliç

experiència de l'Esperit, un reconfortant trobament amb la Paraula, una font constant de renovació i de creixement».²¹

5. Desitgem un renovament del conreu i difusió de la Música litúrgica, tan important a Catalunya durant el segle passat, que afavoreixi la difusió del cant litúrgic i de la música en la litúrgia. La segona edició del Cantoral Litúrgic Bàsic, que els bisbes acabem de publicar, serà un ajut important en aquesta comesa.
6. L'Església té necessitat de l'art. La construcció de la Basílica de la Sagrada Família, al bell mig de la ciutat de Barcelona, és una icona de la bellesa com a clau del misteri i crida a la transcendència, com també ho són la multitud de catedrals, esglésies, monestirs, que l'Església té cura de la seva conservació. Desitgem ajudar els artistes cristians en el redescobriments de la profunditat de la dimensió espiritual i religiosa que ha caracteritzat l'art de tots els temps, per tal que «s'endinsin amb intuïció creativa en el misteri del Déu encarnat i, al mateix temps, en el misteri de l'home»²².
7. Som conscients que les nostres Esglésies han d'afavorir un procés d'iniciació en la vida cristiana als qui no coneixen Jesucrist, que comenci per un "*primer anunci*", guiat per la Paraula de Déu, i que condueixi cap a una trobada personal i comunitària amb Jesucrist; que porti a una veritable conversió; a una profunda pertinença a l'Església local i a una fe madura; a la recepció dels sagraments; al servei dels pobres i a la missió.
8. Volem que tot el Poble de Déu aprofundeixi el que vàrem dir en el nostre document *Transmetre el tresor de la fe*: «Aquest camí de la Iniciació cristiana avui es fa de dues maneres diferents: una, la que correspon als infants que són batejats en els primers mesos de la seva vida i que es recorre a través del procés catequètic i la posterior celebració dels sagraments de la Confirmació i de l'Eucaristia; l'altra, més nova i germinal, la de les persones encara no batejades (nens, joves i adults) que es desenvolupa en el Catecumenat, el terme del qual és la celebració dels tres sagraments de la Iniciació» (n.16).
9. Desitgem motivar els cristians per tal que participin activament en la missa dominical i, si és possible, ho facin en família. La pasqua setmanal que és el diumenge no pot ser viscuda sense la participació activa en l'Eucaristia. Els pares i mares, i també els avis, que celebren l'Eucaristia amb els seus fills i néts, els transmeten la fe de la forma més pedagògica

²¹ Francesc, Exhortació apostòlica *Evangelii gaudium*, n. 135. Vegi's també Congregació per al Culte Diví i la disciplina dels Sagraments "*Directori homilètic*" de 29 juny 2014, a *Documents d'Església (DdE)* 1055 (2015) 213-251.

²² Joan Pau II, *Carta als artistes*. 4 d'abril de 1999.

i estrenyen també el vincle d'unitat entre ells. Cal perseverar i continuar en el camí de fer de la missa l'escola de la nostra fe, del culte agradable a Déu i de l'encontre amb la comunitat més àmplia i catòlica²³.

10. Desitgem que es compregui millor la penitència cristiana i el sagrament de la reconciliació i del perdó. Posem tots els mitjans al nostre abast perquè a les nostres Esglésies diocesanes ben aviat es faci realitat la paraula del papa Francesc a *Misericordiae vultus*: «Moltes persones estan tornant a apropar-se al sagrament de la Reconciliació i entre elles molts joves, que en una experiència semblant solen retrobar el camí per tornar al Senyor, per viure un moment d'intensa pregària i redescobrir el sentit de la pròpia vida. Novament posem al centre amb convenciment el sagrament de la Reconciliació, perquè ens permet tocar en la pròpia carn la grandesa de la misericòrdia» (n.17).
11. La celebració de les exèquies cristianes porta a confessar la nostra fe en el misteri pasqual i a manifestar la joia de la nostra esperança en la resurrecció. Cal estar atents a no desvirtuar-les ni a deslligar-les de la seva veritable naturalesa. Les exèquies poden ser una ocasió providencial per a la comunitat cristiana per reflexionar sobre el sentit de la vida i de la mort, i especialment per proclamar, enmig del dolor de la mort, que Jesucrist és la resurrecció i la vida.
12. A les nostres diòcesis, la pietat popular té una gran força, per això com diu el papa Francesc «som cridats a encoratjar-la i a enfortir-la per aprofundir el procés d'inculturació que és una realitat mai no acabada. Les expressions de la pietat popular tenen molt a ensenyar-nos i, per a qui sap llegir-les, són un lloc teològic al qual hem de prestar atenció, particularment a l'hora de pensar la nova evangelització» (EG 126).

Conclusió

16. «L'Església no sols actua en la litúrgia, sinó que s'hi expressa, viu de la litúrgia i en treu les forces per a la vida. I per això, la renovació litúrgica, acomplerta d'una manera justa, conforme a l'esperit del Vaticà II, és, en un cert sentit, la mesura i la condició per a posar en pràctica els ensenyaments del Concili Vaticà II, que volem acceptar amb fe profunda, convençuts que, a través d'ell, l'Esperit Sant "ha dit a l'Església" les veritats i ha donat les indicacions que serveixen per al compliment de la seva missió entre els homes d'avui i de demà».²⁴

²³ Cf. Relació final del Sínode dels Bisbes al Sant Pare Francesc (24 octubre 2015) n. 87.

²⁴ Joan Pau II, Carta als bisbes *Dominicae cenae*, n. 13: *DdE* 303 (1980) 671.

Aquestes paraules, escrites per sant Joan Pau II fa més de trenta anys, esdevenen encara ben actuals en l'avui de les nostres Esglésies que fan camí a Catalunya.

En el marc d'una recepció més serena i esperançada de tot el que hem rebut de l'esdeveniment conciliar, manifestem el nostre desig pregon que puguin fer-se vida en les nostres comunitats locals, ara que hem commemorat el centenari del primer Congrés litúrgic de Montserrat i que celebrem l'Any Sant de la Misericòrdia, amb motiu del cinquantenari de l'acabament del Concili Vaticà II.

El repte que tenim al nostre davant és el de prosseguir la renovació de l'Església, d'acord amb la doctrina del Vaticà II, en l'esperit d'una Tradició sempre viva. Per a aquesta comesa, cal que la litúrgia esdevingui cada vegada més font de vida i llum de les consciències de tot el poble cristià, cridat també a esdevenir «sagrament de caritat» en el nostre món.

La litúrgia ens fa conscients també del repte d'evangelitzar la nostra terra, fent conèixer als homes i dones Jesucrist, únic i universal Salvador. Tal com ens digué Benet XVI a l'homilia de la dedicació de la Basílica de la Sagrada Família de Barcelona: «L'Església no té consistència per si mateixa, està cridada a ser signe i instrument de Crist, en pura docilitat a la seva autoritat i en total servei al seu mandat. L'únic Crist funda l'única Església. Ell és la roca sobre la qual es fonamenta la nostra fe. Recolzats en aquesta fe, busquem junts mostrar al món el rostre de Déu, que és amor i l'únic que pot respondre a l'anhel de plenitud de l'home. Aquesta és la gran tasca, mostrar a tots que Déu és Déu de pau i no de violència, de llibertat i no de coacció, de concòrdia i no de discòrdia»²⁵.

Recorrem a Déu Pare, i al seu Fill estimat, i a l'Esperit Sant Defensor, per mitjà de les paraules del *Magnificat* de la Verge Maria, que proclama la seva misericòrdia de generació en generació. Que l'Esperit Sant, per intercessió de la Santíssima Mare de Déu de Montserrat, renovi en la nostra vida la sorpresa eucarística per la resplendor i la bellesa que brillen en el ritu litúrgic, signe eficaç de la bellesa infinita pròpia del misteri sant de Déu. Aleshores, l'Eucaristia ens farà redescobrir que Crist mort i ressuscitat es fa contemporani nostre en el misteri de l'Església i en els pobres d'aquest món, fent-nos ser testimonis del seu amor i de la seva misericòrdia a mans plenes.

Advent 2015

²⁵. Benet XVI, Homilia en la Dedicació de la Basílica de la Sagrada Família de Barcelona, 7.XI.2010.